

A Curriculum Development for Promoting Public Consciousness of Student Teachers through Contemplative Practices¹

*Panitsri Srichua*²

*Sarintip Raksasataya*³

*Ariyaporn Kuroda*⁴

Received: July 1, 2015 Accepted: August 6, 2015

Abstract

The objective of this research was to develop a curriculum for promoting public consciousness of student teachers through contemplative practices. The study employed research and development method through documentary research, action research, focus group discussions, participative observation, taking notes of learning outcomes with journal writing, diary and structured interviews. Altogether 30 student teacher volunteers at the Faculty of Education, Rajabhat University, Loei participated in the study. The collected data were analyzed by means of content analysis and summarization. Results of the study showed that the curriculum consisted of 8 components, i.e. 1) the rationale of the curriculum, 2) the objectives, 3) the curriculum structure, 3) the subject contents, 5) learning activities, 6) the instructional media, 7) the evaluation and 8) the implementation of the curriculum, using altogether 48 instructional periods to complete. The developed curriculum consists of 2 modules, i.e. self-development module and social development module. Results of the data analysis showed that the student volunteers possess 10 qualities of public consciousness, i.e. 1) showing public consciousness, 2) possessing loving kindness, 3) being considerate of others, 4) expressing one's creative ideas, 5) acting disciplinarily, 6) taking responsibility for one's own actions, 7) making one's self reliable to others, 8) being pleased to take part in public activities, 9) working constructively with others and 10) doing things for common benefits, and they had expressed their satisfaction for the curriculum. In addition other persons relating to them had noticed the changes in their personality and were satisfied with their public consciousness.

Key words: Student teacher, Contemplative practice, Public consciousness, Curriculum development

¹ *Doctor of Philosophy Thesis in Curriculum and Instruction, This research was supported by Graduate School, Khon Kaen University.*

² *Doctoral student in Curriculum and Instruction, Graduate School, Khon Kaen University
e-mail: kurunoi@gmail.com, Tel.: 0815928153*

³ *Assist. Prof. Dr. in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon Kaen University*

⁴ *Senior Lecturer in Art Education, Faculty of Education, Khon Kaen University.*

การพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับ นักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ¹

พนิตศิริ ศรีเชื้อ²

ศรินทิพย์ รักษาสัตย์³

อริยพร คุโรตะ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา 3 ระยะคือ 1) การร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การยกร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่ม 2) การทดลองใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การทดลองใช้หลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร มีวิธีวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการบันทึกผลการเรียนรู้ 3) การใช้ และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสนทนา การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกผลการเรียนรู้ การบันทึกอนุทิน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีนักศึกษาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำนวน 30 คน เป็นอาสาสมัครในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิธีการสรุปความ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดหมาย 3) โครงสร้าง 4) เนื้อหา 5) กิจกรรม 6) สื่อ 7) การประเมินผล และ 8) การนำหลักสูตรไปใช้ โดยมีใช้เวลาดังสิ้น 48 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น มอดูลการพัฒนาตน 16 ชั่วโมง และมอดูลการพัฒนาสังคม 32 ชั่วโมง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นักศึกษาอาสาสมัครมีจิตสำนึกสาธารณะประกอบด้วยคุณสมบัติ 10 ประการ คือ 1) การมีความคิดสำนึก 2) การมีความเมตตา 3) การมีความเอื้อเฟื้อ เสียสละ 4) การแสดงความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์ 5) การมีวินัย 6) การมีความรับผิดชอบ 7) การทำตนให้เป็นคนที่มีประโยชน์ 8) การมีความยินดีที่จะช่วยเหลือส่วนรวม 9) การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และ 10) การสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม และนักศึกษาอาสาสมัครมีความพึงพอใจในหลักสูตร นอกจากนี้ยังพบว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาอาสาสมัครสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงและมีความพึงพอใจในจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาอาสาสมัคร

คำสำคัญ: นักศึกษาวิชาชีพครู จิตตปัญญาปฏิบัติ จิตสำนึกสาธารณะ การพัฒนาหลักสูตร

¹ วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน ได้รับทุนสนับสนุนวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² นักศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
e-mail: kurunoi@gmail.com โทร. 0815928153

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

⁴ อาจารย์ สาขาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศต่างๆ เกือบทั่วทั้งโลก พัฒนารัฐชาติโดยมุ่งเน้นเรื่องความมั่งคั่งของชาติ ด้วยการบริโภคมากกว่าความมั่งคั่งยั่งยืนของ มนุษย์และระบบนิเวศ ซึ่งมีผลต่อการดำรงอยู่ ของจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งเป็นจิตลักษณะระดับ บุคคลให้ผันแปรไปอยู่ในรูปขององค์กรมากขึ้น ความเสื่อมโทรมของสังคม จึงเป็นปัญหาเรื้อรัง นอกจากนี้ยังนิยมการถือเอาประโยชน์ของตนเอง เป็นที่ตั้ง สังคมจึงเต็มไปด้วยการแก่งแย่งแข่งขัน เบียดเบียนแย่งชิงกัน ขาดความละเอียด ทั้งยังถูก มองว่าเป็นเรื่องของชัยชนะและสิทธิอันชอบธรรม ของคนกล้า (เชิงธรณ ริมผดี, 2554) ขาดความรัก และเสียสละต่อชาติ แต่ความสามัคคี และมี ลักษณะที่ไม่รักชาติเพียงพอ เช่น การหลีกเลี่ยง การเสียภาษีอากรให้แก่รัฐอย่างถูกต้อง การ ทุจริตโดยการฉ้อราษฎร์บังหลวง รักความ สะดวกสบาย และมักง่าย ความไร้ระเบียบ วินัย (ปราชญา กล้าผจญ, 2548)

วิธีการที่จะพัฒนาหรือสร้างเสริมมนุษย์ ได้ดีที่สุดและยอมรับกันโดยทั่วไป คือ การให้ การศึกษา แต่การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิด การเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกสาธารณะได้ดังที่ ต้องการนั้นควรเป็นเช่นไร เพราะยังเห็นว่าการ ศึกษาที่เป็นอยู่ยังผลให้บุคคล “อ่อนแอทาง ปัญญา ขาดศีลธรรมพื้นฐานของสังคม นำไปสู่ จิตวิญญานที่เสื่อมถอย เต็มไปด้วยจิตสำนึกเพื่อ ความเป็นเลิศเฉพาะเหนือสำนึกของการอยู่ ร่วมกัน” (ประภาภักทร นิยม, 2553) บุคคลไม่ บังเกิดจิตสำนึกสาธารณะ สังคมจึงไม่เข้มแข็ง และอยู่เย็นเป็นสุข จึงถือเป็นเวลาที่สมควรแล้ว

ที่ต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษาเสียใหม่โดยต้อง มีกระบวนการทัศน์เพื่อชีวิตและสังคม มุ่งให้บุคคลอยู่ ให้เย็นและเป็นประโยชน์ “เป็นปราชญ์ภายใน คือ การที่บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติ ภายในด้านจิตสำนึกสาธารณะ และภายนอกคือ การได้ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม” (จรรยาพร สุวรรณชนะ, 2556) และควรใช้วิธีการที่ หลากหลาย บูรณาการ และต้องให้ความสำคัญ แก่ “การกระทำที่ถูกต้อง ความภาคภูมิใจที่ได้ทำ สิ่งที่ต้อง และความเข้าใจความหมายที่แท้จริง ของสิ่งที่ตนทำ” (ชาย โพธิธิตา และคณะ, 2543) ซึ่งประเวศ วะสี (2549) ได้ชี้ให้เห็นว่า แนว ทางการจัดการศึกษาตามแนวคิดจิตตปัญญา ศึกษาจะเป็นทางออกในขณะนี้ดังคำกล่าวที่ว่า “จิตตปัญญาศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งยวดสำหรับ การศึกษาเพื่อสร้างเสริมให้เกิดจิตสำนึก สาธารณะอันจะทำให้พ้นจากวิกฤติการณ์ ปัจจุบัน”

จิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิด และแนว ปฏิบัติในการสร้างเสริมบุคคลอย่างเป็นองค์รวม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทำให้เกิดกระบวนการ ทัศน์ใหม่ต่อชีวิตและความเป็นมนุษย์ ปลุกฝังความ ตื่นรู้ภายในตน ความเมตตา และจิตสำนึกต่อ ส่วนรวม โดยมีผลการศึกษาของ ศูนย์ส่งเสริมและ พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) (ม.ป.ป.) ที่สนับสนุนแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา สามารถปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ใน หลายประการ และเมื่อได้นำแนวคิดนี้ไปใช้กับ นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่า นิสิต นักศึกษาสามารถตื่นรู้ เข้าใจ และสนใจใน ปรัชญาการณรอบตัวได้มาก

กระบวนการหรือแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาหรือที่เรียกว่าจิตตปัญญาปฏิบัตินั้นมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ที่ผู้ฝึกต้องผ่านการฝึกปฏิบัติจากกิจกรรมที่หลากหลาย ครอบคลุมถึง “1) การเข้าถึงโลกและชีวิต 2) การพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตใจ 3) การเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และ 4) การทำสมาธิ (ประเวศ วะสี, 2549)” โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เกิดบรรยากาศของความเคารพหรือการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน สร้างความสำนึกว่าการแสดงออกต่างๆ ล้วนมีผลกระทบต่อสิ่งอื่น แล้วจะทำให้ผู้ฝึกได้มีความสัมพันธ์แบบใหม่กับตนเอง ผู้อื่น และกับโลก นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิด ทักษะความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมเดิมของ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะทำให้เขาเป็นพลเมืองที่เคารพกฎระเบียบ และมีจิตสำนึกสาธารณะได้ (Zajonc, 2012) ดังนั้นจึง “เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้มีการนำกระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปใช้ในหลักสูตรวิชาชีพครู” (Nozawa, 2004) เพราะผู้ศึกษาในหลักสูตรวิชาชีพครู สำคัญยิ่งคือจะต้องมีคุณธรรม และศีลธรรมประจำใจ ซึ่งต่อไปบทบาทสำคัญของเขา คือการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีจิตสำนึก

สาธารณะบ่อนกลับมาซึ่งสังคมเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าของประเทศ และนำพามนุษยชาติให้พ้นวิกฤติ

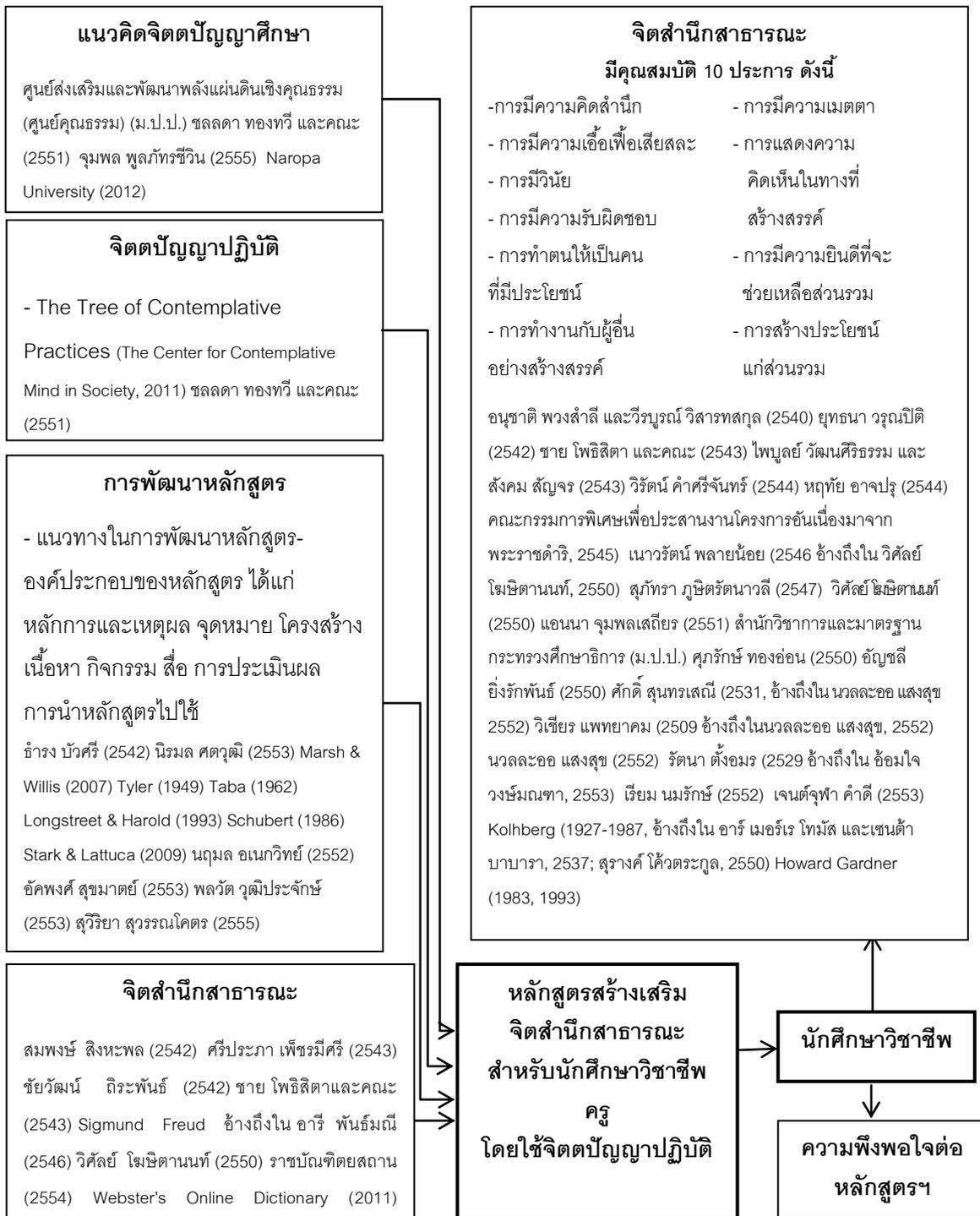
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มีภาระหน้าที่ในการผลิตและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น จึงเป็นบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรง ต้องทำหน้าที่สร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้นในนักศึกษาวิชาชีพครู (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้มีหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติขึ้นเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาวิชาชีพครูให้เป็นบุคคลที่เอื้อต่อสังคมในศตวรรษที่ 21 ในฐานะพลโลก และจะก้าวสู่วิชาชีพครูต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. นักศึกษาอาสาสมัครที่ใช้ในการวิจัย

อาสาสมัครที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็น นักศึกษาวิชาชีพอครุ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำนวน 30 คน

2. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การร่างหลักสูตร มีวิธีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การยกร่างหลักสูตร 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร และ 4) การปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตร ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร มีวิธีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การทดลองใช้หลักสูตร และ 2) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และระยะที่ 3 การใช้ และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร มีวิธีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การใช้หลักสูตร และ 2) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

1. ตัวแปรที่วิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพอครุ โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ

ตัวแปรตาม ได้แก่ จิตสำนึกสาธารณะ โดยมีคุณสมบัติ 10 ประการ ได้แก่ 1) การมีความคิดสำนึก 2) การมีความเมตตา 3) การมีความเอื้อเฟื้อ เสียสละ 4) การแสดงความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์ 5) การมีวินัย 6) การมีความรับผิดชอบ 7) การทำตนให้เป็นคนที่มีประโยชน์ 8) การมีความยินดีที่จะช่วยเหลือส่วนรวม 9) การ

ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ 10) การสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม และความพึงพอใจของอาสาสมัครต่อหลักสูตร

4. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) การศึกษาเอกสาร (Documentary research) การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) การเขียนบันทึกผลการเรียนรู้ (Journal writing) การสนทนา (Conversation) การบันทึกอนุทิน (Diary writing) และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพอครุ โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ จำนวน 48 ชั่วโมง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การร่างหลักสูตร มีวิธีการดำเนินการและรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการศึกษาเอกสาร 2) การยกร่างหลักสูตร 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่ม และ 4) การปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตร

ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร มีวิธีการดำเนินการและรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) การทดลองใช้หลักสูตรกับนักศึกษาอาสาสมัคร จำนวน 30 คน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการบันทึกผลการเรียนรู้ 2) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุป

ความพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในระลอกต่อไป

ระยะที่ 3 การใช้และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร มีวิธีการดำเนินการและรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) การใช้หลักสูตรกับนักศึกษาอาสาสมัครที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกันกับกลุ่มทดลองใช้หลักสูตรจำนวน 30 คน โดยใช้หลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวนทั้งสิ้น 48 ชั่วโมง ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การบันทึกผลการเรียนรู้ นำข้อมูลที่ได้ดำเนินการสะท้อนผล และปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะ รวม 5 ครั้ง หลังการใช้หลักสูตรรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนา วิเคราะห์อนุทิน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทั้งระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตรมาสะท้อนผลพร้อมทั้งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้สมบูรณ์ต่อไป

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกผลการเรียนรู้ การสนทนา การบันทึกอนุทิน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปความ

ผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

1. ผลของการพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

1.1 องค์ประกอบของหลักสูตรมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล ในหลักสูตรนี้เน้นความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ว่ามีศักยภาพที่จะสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อพัฒนาตนเองแล้วจิตสำนึกจะนำไปสู่การกระทำหรือการแสดงออกต่อโลกภายนอกอย่างมีจิตสำนึกต่อผู้อื่น ส่วนรวม สังคม ประเทศชาติ และโลกต่อไป ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนา โดยมีจิตตปัญญาปฏิบัติ 7 กลุ่ม ซึ่งมีกิจกรรมและกระบวนการที่หลากหลาย 2) จุดมุ่งหมายหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาวิชาชีพครู 3) โครงสร้าง ประกอบไปด้วยเนื้อหา 2 มอดูล คือ มอดูลการพัฒนาตนเอง และ มอดูลการพัฒนาสังคม ใช้เวลาเรียนทั้งสิ้น 48 ชั่วโมง หรือ 1 ภาคเรียน 4) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 มอดูล คือ 4.1) การพัฒนาตนเอง มีเนื้อหา 3 หน่วย โดยหน่วยแรกเกี่ยวกับการสร้างความสำนึกต่อปัญหาโลก ปัญหาสังคม ปัญหาในชุมชนที่เกิดจากการขาดพร่องของจิตสำนึกสาธารณะ และการสร้างความสำนึกต่อวิชาชีพครู หน่วยที่สองเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองในด้านการสร้างเสริมความรักความเมตตา ทั้งต่อตนเองและอื่นๆ การแสดงความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการฟังอย่างลึกซึ้ง การพูดที่เกิดจากความรักความเมตตา การเขียนจากหัวใจ และภาษาที่สื่อสารด้วยความรักความเมตตา และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเอื้อเพื่อเสียสละ และหน่วย 3 เกี่ยวข้องกับการมี

วินัยและความรับผิดชอบ 4.2) การพัฒนาสังคม มีเนื้อหา 2 หน่วย โดยหน่วยแรกเกี่ยวกับการเรียนรู้ และสร้างเสริมความยินดีในการช่วยเหลือสังคม การกระทำตนให้เป็นผู้มีประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้าง ชุมชน และสังคมในระดับต่างๆ และหน่วยที่สองเกี่ยวกับแนวทางการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และกระบวนการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม ตามความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน ตลอดทั้งการนำเสนอผลการปฏิบัติโครงการต่อสาธารณชนให้ได้รับรู้ 5) กิจกรรม หลักสูตรนี้ใช้กิจกรรมที่หลากหลายของจิตตปัญญาปฏิบัติทั้ง 7 กลุ่ม คือ 5.1) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นการสงบเงียบ ได้แก่ การนั่งสมาธิ ภาวนา การเข้าเฝ้า 5.2) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นการทำกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การอาสาผู้ปกครอง คณาจารย์ และบุคคลอื่นๆ การบำเพ็ญประโยชน์แก่โรงเรียน และชุมชน กิจกรรมกลุ่มเพื่อการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน 5.3) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นกิจกรรมรังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อความศรัทธา ได้แก่ การบายศรีสู่ขวัญ การเรียนรู้วิถีชีวิตที่รักและมีจิตสำนึกต่อชุมชนของชนเผ่าในท้องถิ่น 5.4) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นพลังพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ มารยาทและวัฒนธรรมในชั้นเรียน พิธีการทำวัตร ฟังธรรม ใสบาตร 5.5) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ ได้แก่ การรู้จักตนเองและผู้อื่น การฟังอย่างลึกซึ้ง สนทนาริยสนทนา การสะท้อนการเรียนรู้ การเขียน เกม การเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน การพักอาศัยกับชาวบ้าน ชนเผ่า 5.6) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

การร้องเพลง งานประดิษฐ์ การจัดดอกไม้ การชมภาพยนตร์ การฟังเสียงดนตรีและธรรมชาติ การวาดภาพ และ 5.7) จิตตปัญญาปฏิบัติที่มุ่งเน้นการใคร่ครวญตนเองผ่านการเคลื่อนไหว ได้แก่ การเดินจงกรม ไทชิ นอกจากนี้ยังมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมอีก 4 ขั้น คือ ขั้นการสำรวจตนเอง ก่อนเริ่มกิจกรรม ขั้นประสบการณ์ปฏิบัติ ขั้นถอดบทเรียน และขั้นสำรวจตนเองเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม 6) สื่อ ตามหลักสูตรนี้ได้ใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 6.1) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สมุดบันทึกอนุทิน สีพาสเทล ดอกไม้สด อุปกรณ์งานประดิษฐ์ ภาพยนตร์ 6.2) สื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การนั่งภาวนา การเดินชมป่า งานอาสา การบำเพ็ญประโยชน์ การทำบุญ การทัศนศึกษาดูงาน โครงการ และ 6.3) สื่อประเภทแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ บ่อทิ้งขยะ หมู่บ้านชนเผ่าไทดำ ป่าต้นน้ำ วัด โรงเรียน ชุมชน บริเวณมหาวิทยาลัยและโดยรอบ โรงพยาบาลเลย 7) การประเมินผล ตามหลักสูตรนี้ใช้การประเมินผล ดังนี้ 7.1) การประเมินจากการสังเกต 7.2) การประเมินรอบด้านจากผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน 7.3) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และอนุทิน และ 8) การนำหลักสูตรไปใช้ ตามหลักสูตรนี้เน้นที่การพัฒนาบุคคลจากภายในก่อนแล้วจึงปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคม และกิจกรรมสามารถพิจารณาปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมแต่ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

1.2 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ เอกสารคู่มือการใช้หลักสูตร จำนวน 1 ฉบับ ภายในประกอบด้วยคำชี้แจงการใช้หลักสูตร คำอธิบายคำจำกัดความต่างๆ ที่ผู้สอนควรทราบ ความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สอน เช่น การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ การอธิบายขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยละเอียด บทบาทครู บทบาทผู้เรียน ตลอดจนแนวทางการตรวจสอบผลการเรียนรู้ และเอกสารมอดูล จำนวน 2 ฉบับ พร้อมแผ่นบันทึก (CD) แผนการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้

2. ผลของการทดลองใช้หลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ มีผลการใช้สรุปได้ดังนี้

นักศึกษาอาสาสมัครที่ผ่านหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยปรากฏคุณสมบัติของจิตสำนึกสาธารณะ 10 ประการ ได้แก่ 1) การมีความคิดสำนึก 2) การมีความเมตตา 3) การมีความเอื้อเฟื้อ เสียสละ 4) การแสดงความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์ 5) การมีวินัย 6) การมีความรับผิดชอบ 7) การทำตนให้เป็นคนที่มีประโยชน์ 8) การมีความยินดีที่จะช่วยเหลือส่วนรวม 9) การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ 10) การสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม ตลอดทั้งมีความพึงพอใจในหลักสูตร นอกจากนี้ยังพบว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาอาสาสมัครสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งพบว่านักศึกษาอาสาสมัครมีจิตสำนึกสาธารณะ และมีความพึงพอใจในจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาอาสาสมัคร

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติ ทำให้ได้หลักสูตรที่มี 8 องค์ประกอบ และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือและมอดูล 2 มอดูล เนื่องจากหลักสูตรนี้ได้รับการดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอนพร้อมทั้งมีการปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะๆ โดยในการร่างหลักสูตร ได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาสร้างหลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูโดยพบว่า 1) จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของพลเมืองและวิชาชีพครู คือเป็นกำลังในการพัฒนาชาติและสังคมโลกต่อไป 2) ควรจะให้มีการพัฒนาหลักสูตรมาสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะ นักศึกษาวิชาชีพครู ทั้งนี้สภาพปัจจุบันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดจิตสำนึกสาธารณะของคน จึงต้องแก้ไขโดยการสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะในตัวบุคคล โดยที่การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเกิดขึ้นในระดับจิตสำนึก จากภายในตัวบุคคล ดังนั้นแนวทางในการสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะที่สอดคล้องและเหมาะสมที่สุดคือ แนวทางตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร นำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีเหมาะสม ความสอดคล้องกัน และสามารถนำไปใช้ได้ อาจจะเป็นเนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่นำมาจัดทำร่างหลักสูตร

เป็นอย่างดี ประกอบกับได้รับการให้คำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และด้านจิตตปัญญาศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรมและพัฒนาตนในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษาของผู้วิจัย จึงทำให้ได้ร่างหลักสูตรที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกันสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949) ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นอย่างมากเพราะคำถามข้ออื่นๆ เป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้วทั้งสิ้น และจะส่งผลให้สามารถวางแผนหลักสูตรได้ถูกต้องเหมาะสม โดยที่ข้อมูลที่น่ามาสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ ควรจะมาจากการผสมผสานข้อมูลจาก 3 แหล่ง กล่าวคือ ผู้เรียน สังคมปัจจุบัน และผู้เชี่ยวชาญ และเป็นไปตามแนวคิดของ Taba (1962) และ Walker (2003 อ้างถึงใน Marsh & Willis, 2007) ที่ผู้สอนเป็นผู้ริเริ่มการพัฒนาหลักสูตรเพราะเป็นผู้ที่มองเห็นปัญหานั้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา นำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเชิงบรรยายและกว้าง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Eisner (1985 อ้างถึงใน Marsh & Willis, 2007) และ Doll (1993) ในด้านของเนื้อหาสาระในหลักสูตรถูกจัดอย่างเป็นระบบ และมีการผสมผสานในหลายๆ วิธี แบบบูรณาการ ดังเช่นในหลักสูตรได้กำหนดให้มีการลำดับเนื้อหาจากการพัฒนาตนเองไปสู่การพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นไปตามที่สมพงษ์ สิงหะพล (2542) กล่าวว่าหากคนมีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติดีและใช้ไปในทาง

ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีการเลือกเนื้อหาสาระ ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวัย และความสามารถของผู้เรียน และความสนใจของผู้เรียนเนื้อหามาจากแหล่งที่มีความเชื่อถือได้ และมีสำคัญต่อการเรียนรู้ ส่วนการจัดเนื้อหาสาระ มีความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Eisner (1985 อ้างถึงใน Marsh & Willis, 2007) และแนวคิดของ Taba (1962)

กิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร ประกอบไปด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและครบถ้วนทั้ง 7 กลุ่มของจิตตปัญญาปฏิบัติตามแนวคิดของ The Center for Contemplative Mind in Society (2011) ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) ประเวศ วะสี (2549) และ Naropa University (2012) ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะโดยใช้จิตตปัญญาปฏิบัติประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจตนเองก่อนเริ่มกิจกรรม เป็นขั้นการเตรียมตัวผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียน ผ่านการสำรวจสภาวะของตนเอง ผ่านความความกังวลต่อสิ่งต่างๆ มีการปฏิบัติภาวนาเพื่อให้เกิดสภาวะที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ต่อไป และมีการทำความเคารพซึ่งกันและกันก่อนเรียนอันเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งยังฝึกการทักทายตลอดทั้งการพร้อมที่จะน้อมรับประสบการณ์ต่างๆ จากสมาชิกคนอื่น ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติกิจกรรมเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่คัดสรรอย่างมีคุณค่า และมีความหมายต่อผู้เรียน มีความต่อเนื่อง หลากหลาย มีสื่อและ

อุปกรณ์ ที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับปัจเจกบุคคลจึงได้คำนึงถึงความสมดุลของฐานคิด ฐานใจ และฐานกายอย่างเหมาะสมในแต่ละกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียน เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องใช้ความรู้และประสบการณ์จากขั้นที่ 2 มาคิดใคร่ครวญในสถานะที่ผ่อนคลายเพราะเป็นการเปิดพื้นที่ของการพิจารณาอย่างใคร่ครวญ เชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกในอนาคต นำปัญญาร่วมที่ได้จากกระบวนการการฟัง และสุนทรียสนทนา ในวงสนทนาอันเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ไปผสมผสานกับการเรียนรู้ของตนเองจนเกิดปัญญา ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจตนเองหลังกิจกรรม เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบความรู้ที่ได้รับของตนเองผ่านการภาวนา และการบอกกับสมาชิกถึงการเรียนรู้ที่ได้รับ ตลอดจนการส่งผ่านการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งถือว่าการปฏิบัติที่ดีงามและจะเป็นผลดีในอนาคตเผื่อแผ่ไปยังสรรพสัตว์น้อยใหญ่ทั้งหลาย ตลอดจนตนเป็นการขอขมาลาโทษในการกระทำที่อาจจะมีผลต่อผู้อื่นด้วยการภาวนาและแผ่เมตตา และถือเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย ซึ่งทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ สอดคล้องกับการศึกษาฝึกรวมของผู้วิจัยเอง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายคน เช่น ธนา นิลชัยโกวิท และ อติศร จันทรสุษ (2552) วิจักขณ์ พานิช (2551) และ วิศิษฐ์ วังวิญญู (2552, 2554) ในการประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้การประเมินอย่างหลากหลายและรอบด้าน เช่น การสังเกต การสนทนา ตรวจบันทึก การตรวจสอบตนเองความสามารถ

ในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การประเมินตามสภาพจริง และประเมินโดยใช้กระบวนการค้นแบบบูรณาการหลายมุมมอง ใช้มุมมองบุคคลที่หนึ่ง บุคคลที่สอง และบุคคลที่สาม นำข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบความสอดคล้องของพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงกับวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949) Taba (1962) Eisner (1985) อ้างถึงใน Marsh & Willis, (2007) และแนวทางของ ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ จากการสัมมนาเชิงลึกของ นฤมล อเนกวิทย์ (2552)

หลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพระยะสั้นโดยใช้จิตปัญญาปฏิบัติฉบับนี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้านจิตสำนึกสาธารณะ นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล และกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา ภาควิชาต่างๆ ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรมาแล้ว ผู้ใช้บัณฑิตเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงาน ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชน ตลอดจนทั้งนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากการใช้หลักสูตร ในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในครั้งนี้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มๆ ตามความเหมาะสม โดยแต่ละกลุ่มได้ระดมความคิดเห็น อภิปราย การวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพิจารณาร่วมกันอย่างรอบครอบ ซึ่งเป็นไป

ตามแนวคิดของ Walker (2003 อ้างถึงใน Marsh & Willis, 2007) จากนั้นจึงนำหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรพร้อมทั้งแก้ไขตามคำแนะนำของกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นแล้ว จึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักศึกษาอาสาสมัคร โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการเขียนบันทึกผลการเรียนรู้ ทำให้หลักสูตรได้รับการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องอีกครั้งหนึ่ง จึงนำไปใช้ในระยะเวลาที่ 3 การันใช้ และปรับปรุงการแก้ไขหลักสูตร โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การเขียนบันทึกผลการเรียนรู้ การสนทนากลุ่ม การบันทึกอนุทิน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้เวลาในการใช้หลักสูตรรวมทั้งสิ้น 48 ชั่วโมง นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความ ระหว่างการใช้หลักสูตร ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและสะท้อนผล เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่อง จึงนำมาปรับปรุงและแก้ไข เป็นระยะ จำนวน 5 ครั้ง นอกจากนี้ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการสนทนา ในกระบวนการจัดกิจกรรมแล้ว ยังได้มีการคิดทบทวนสะท้อนคิด (Reflexivity) โดยนักศึกษาอาสาสมัครและผู้วิจัยเป็นระยะ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาจากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ทันที่ เป็นการดำเนินการเพื่อให้มีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ (Doll, 1993) ที่เสนอว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม 2) ประสบการณ์เดิมและมุมมองของผู้เรียนมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาหลักสูตร 3) การพัฒนาหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและมีความเป็น

องค์รวมไม่แยกส่วน 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนคิดหรือสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้รับ และใช้กระบวนการสนทนา ในการพัฒนาหลักสูตร จึงทำให้หลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพ โดยทำให้นักศึกษาอาสาสมัครมีจิตสำนึกสาธารณะ และนักศึกษาอาสาสมัครมีความพึงพอใจในหลักสูตร นอกจากนี้ยังพบว่า บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาอาสาสมัคร ได้แก่ เพื่อนและคณาจารย์ สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาอาสาสมัครก่อนและหลังการผ่านหลักสูตรนี้ได้อย่างชัดเจน มีความประทับใจ และมีความพึงพอใจในจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาอาสาสมัคร

ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า จิตสำนึกสาธารณะ ต้องเริ่มต้นการสร้างเสริมจากการสร้างจิตสำนึกจากภายในตัวบุคคล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคลนี้จะส่งผลทำให้บุคคลแสดงออกผ่านจิตสำนึกที่เปลี่ยนแปลงแล้ว การแสดงออกและการกระทำต่างๆ ก็เปลี่ยนแปลงตาม ซึ่งเป็นไปตามที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2555) และ ประเวศ วะสี (2553) กล่าวไว้ว่าบุคคลต้องเปลี่ยนจิตสำนึกจากด้านในที่น่าผลสู่จิตสำนึกภายนอกหรือที่เรียกว่า จากจิตเล็กสู่จิตใหญ่ จิตเล็กคือ จิตที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ญาติพี่น้อง และพรรคพวก ผลกระทบต่อส่วนรวมและประเทศชาติในทางเสียหาย ไม่สำคัญเท่าผลประโยชน์ส่วนตน ไปสู่จิตใหญ่คือเห็นความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด หลุดพ้นจากความบีบคั้นของความคับแคบนั้น ทำให้เกิดจิตสำนึกใหม่หรือจิตสำนึกใหญ่ และที่สันติกโรภิกขุ (2543) กล่าวว่าจิตสำนึกใหม่คือจิตที่เต็มเปี่ยมด้วยความ

เป็นมนุษย์ ความรัก ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ ต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย และเป็นไปตามที่ จรรยาตธรรมชน (2556) ได้สรุปแนวคิดของการจัดการศึกษาตามกระบวนการที่ศรัทธาว่า การศึกษาต้องสร้างเสริมคนใน 2 คุณลักษณะคือ การพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีคุณสมบัติจิตสำนึกสาธารณะ และการนำ ความรู้ความสามารถของตนเองมาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม เปรียบเสมือนมีความเป็นปราชญ์ภายใน และเป็นกษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรสร้างเสริมจิตสำนึกสาธารณะสำหรับ นักศึกษาวิชาชีพครูที่เนื้อหาประกอบไปด้วย 2 มอดูลเรียงลำดับกัน คือ การพัฒนาตนและการ พัฒนาสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1.1 ผู้ที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ควรได้ ดำเนินการตรวจสอบบริบทต่างๆ เกี่ยวข้องให้ ครบถ้วน ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับ สภาพนั้นๆ

1.2 ทำความเข้าใจเรื่อง จิตตปัญญา ปฏิบัติ และผ่านการฝึกปฏิบัติมาบ้างเพื่อทำ ความเข้าใจ มีความรู้ความเข้าใจ ตลอดทั้งควร เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะบ้าง แต่ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบแต่อย่างใด

1.3 การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรนี้ ใช้สื่อวัสดุ และมีค่าใช้จ่ายในจำนวนหนึ่ง ดังนั้น อาจจะต้องขอให้หน่วยงานที่สังกัดให้การ สนับสนุนงบประมาณ หรือจัดหาสื่อวัสดุตลอด ทั้งการประยุกต์ใช้ให้ตอบวัตถุประสงค์ของ

หลักสูตร เพื่อให้บังเกิดผลกับผู้เรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยในลักษณะนี้กับระดับ การศึกษาต่างๆ เพื่อให้ได้ผลที่ครบถ้วนรอบด้าน

รายการอ้างอิง

- จรรยาตธรรมชน. (2556). *ศึกษาการจัดการ กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเป็น มนุษย์ที่แท้จากมุมมองตะวันออก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาจิตตปัญญาศึกษาและ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2555). *สังคมข่าวสาร: หลุมพรางอำมหิตของเศรษฐกิจเสรีทุน นิยม*. สืบค้นจาก <http://jitwivat.blogspot.com/search/label.>
- ชาย โพิธิลิตา, วาสนา อิ่มเอม, อุมารภรณ์ ภัทร วาณิช และสุภาณี เวชพงศา. (2543). *การศึกษาจิตสำนึกของคนไทยต่อสาธารณ สมบัติ: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ.
- เชิงรณ ริมผดี, พ.ต.ท. (2554). *หัวใจสาธารณะ... ความงดงาม ในวันทนายนะ*. สืบค้นจาก <http://webboard.news.sanook.com>.
- ประภาภัทร นิยม. (2553). *หลอมรวมการเรียนรู้ เพื่อความเป็นไทย เล่ม 5 อุดมศึกษาเพื่อ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: แปลน ฟรินติง.

- ประเวศ วะสี. (2549). *ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- _____. (2549). *การศึกษาสมบูรณ์แบบ: คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด*. กรุงเทพฯ: อุษากาการพิมพ์.
- _____. (2553). *ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: เอส.พี.เอ็น การพิมพ์.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2548). *คุณธรรมจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้ การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา*. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ].
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). *ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่*. *วารสารสีมาจารย์*, 13(27), 15-16.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550 – 2554*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Doll, W.E. (1993). *A post-modern perspective on curriculum*. NY: Teacher College Press.
- Marsh, C., & Willis, G. (2007). *Curriculum: Alternative approaches, ongoing issues*. (3rd ed.). NY: Simon & Schuster Company.
- Nozawa, A. (2004). *A way to awakening: Five educator' experiences of Integrating contemplative practices in to their live (Ontario)*. [n.p.]: University of Toronto.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and practice*. NY: Harcourt Brace and World.
- The Center for Contemplative Mind in Society. (2012). *The Tree of Contemplative Practices*. Retrieved from <http://www.contemplativemind.org>.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Zajonc, A. (2012). *Love and Knowledge: Recovering the Heart of Learning through Contemplation*. Retrieved from <http://www.arthurzajonc.org/uploads/love-and-knowledge.pdf>